Una història de família

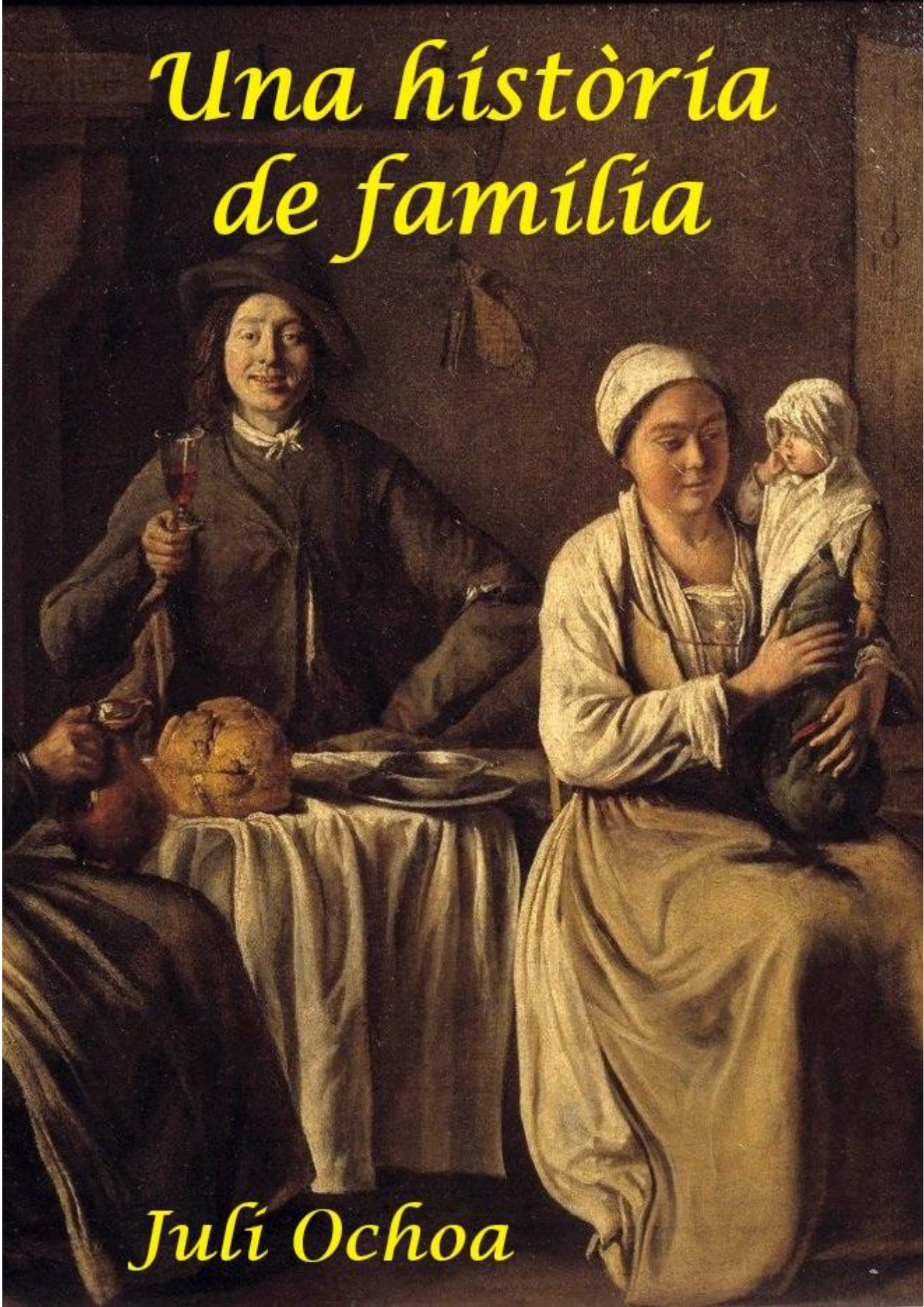

Juli Ochoa

Il·lustració de la portada: La família feliç, per Louis le Nain. Museu del Louvre.

Llibre no venal
Maquetació i edició de l’autor
Sant Just Desvern (Baix Llobregat), novembre de 2025

UNA HISTÒRIA DE FAMÍLIA

Juli Ochoa González

UNA HISTÒRIA DE FAMÍLIA

Aquest breu relat fa referència a un episodi concret de la meva història familiar, i és que això de la genealogia és un tema realment apassionant. (Per als que ens agradi, és clar !!!!)

El segon cognom de la meva dona i quart de la meva filla és PANNÓN, un cognom no gaire freqüent aquí a les nostres terres, la major part dels portadors del qual estan gairebé tots més o menys emparentats els uns amb els altres.

Aquest cognom els ve del seu respectiu avi novè i desè LORENZO PANNONE, la història del qual, a grans trets, és la que tot seguit us explicaré:

Països involucrats en la Guerra dels Trenta Anys, un conflicte que va conmocionar tota Europa.

El segle XVII va ser de grans trasbalsos a tota Europa. L'any 1618, regnant Felip IV de Castella i III d'Aragó, va esclatar la Guerra dels Trenta anys, un conflicte, que en tot moment ha estat considerat com a el més mortífer de l'Edat Moderna.

En ell, gairebé totes les nacions d'Europa es van veure embolicades, comportant que es modifiquessin contínuament les fronteres de nombrosos estats europeus en un llarguíssim conflicte que, pel que fa a l'enfrontament entre França i la monarquia hispànica, es va prolongar fins l'any 1659.

Aquella terrible guerra que va sembrar de mort i destrucció tota la geografia europea també va arribar a la nostra terra, especialment a les aleshores comarques catalanes que estaven situades al nord del Pirineu, així com també a les del País Basc, unes i altres frontereres amb el regne de França, rival de la corona espanyola en aquella magna guerra europea.

Soldats integrants dels Terços espanyols, per Augusto Ferrer Dalmau.

A cada racó dels dominis del rei d'Espanya van ser reclutats tots els elements possibles per tal de poder reunir uns terços que poguessin plantar cara a la ofensiva que es preveia per part de l'enemic francès.

En virtut de l'anomenada "Unió d'armes" (nom que va rebre un organisme militar creat l'any 1626 pel comte-duc d'Olivares, consistent en un exèrcit de 140.000 homes procedents en diferents proporcions de la Corona de Castella, del regne de Portugal, del de Nàpols, del de València, del de Sicília, de Flandes, del regne d'Aragó, del ducat de Milà i també del Principat de Catalunya), totes aquestes tropes es varen instal·lar aquí a Catalunya, una terra els

habitants de la qual eren completament aliens a aquella guerra que tard o d'hora havia d'esclatar entre la corona castellana i la veïna França.

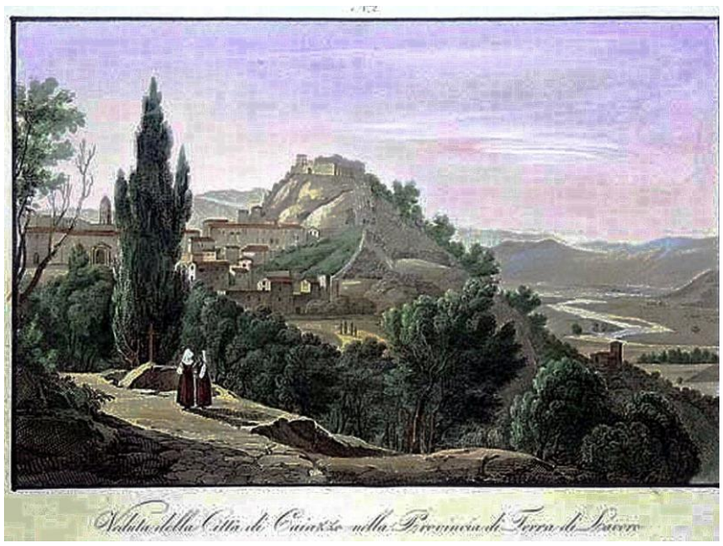

Vista de la localitat de Caiazzo, a la Campània, gravat d'Attilio Zuccagni-Orlandini.

Un dels integrants d'aquells terços que van arribar al nostre país era un xicot anomenat Lorenzo Pannone, provinent de Caiazzo, un petit poble de la província de Terra de Lavoro (l'actual regió de Campània) en el regne de Nàpols, que en aquell temps formava part integrant de la corona espanyola.

Enlluernat per l'exemple dels germans Muzio i Federico Spatafora Ruffo, senyors del veí poblet de Bagnara, els quals havien organitzat unes companyies de cavalleria per tal de reforçar els exèrcits del rei Felip IV, ell també es va enrolar a principis de l'any 1633 en els terços espanyols.

Una carta escrita pel virrei de Catalunya, el cardenal-infant Ferran d'Àustria, fill del rei Felip III i de Margarida d'Àustria, adreçada el 12 de febrer d'aquell mateix any a Girolamo Caraffa Carraciolo, marquès de Montenegro, ens dóna detalls de l'arribada a les nostres terres del contingent de soldats napolitans en el que es trobava inclòs el jove soldadet Lorenzo Pannone:

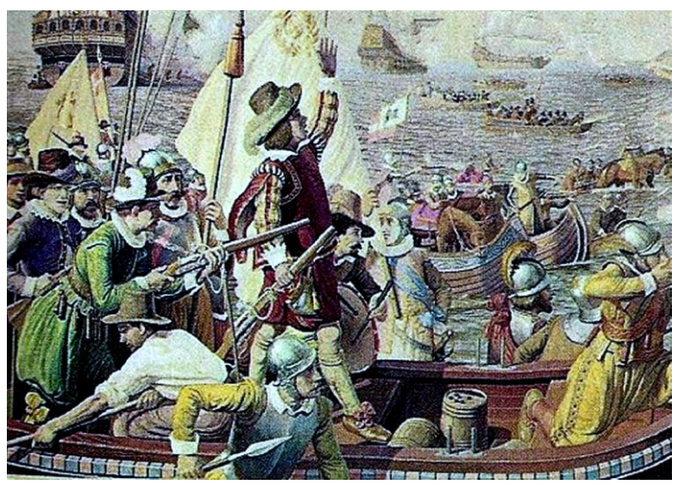

Desembarcament de tropes. Obra del Segle XVII d'autor anònim.

"En Rosas ha arribado un bajel con 250 napolitanos. Y da razón de otros dos que vienen y que traen entre todos 600 infantes con seis capitanes (porque carta no la he recibido hasta ahora). Esta gente viene para rehenchir los tercios de aquella nación que se han disminuido mucho […]. Y así he dado la orden que Vuesa Merced mandará ver por esa copia para que se reformen los capitanes y se agregue la gente a estos dos tercios".

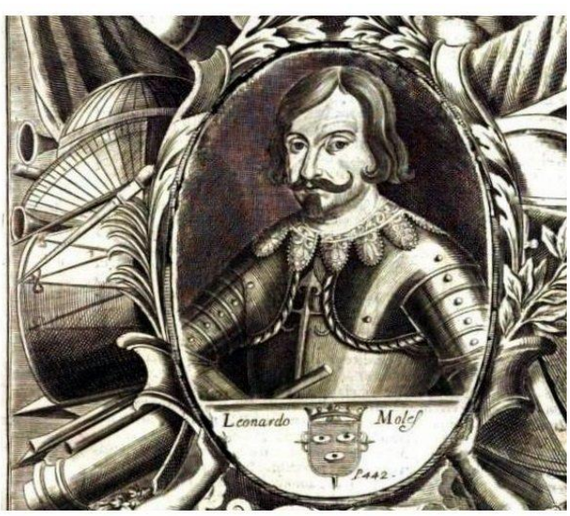

Leonardo de Moles, comandant del terç al que va ser incorporat Lorenzo Pannone.

Arribat a terres catalanes, en Lorenzo Pannone va ser incorporat al terç que comanava el noble napolità Don Leonardo de Moles, cavaller de l'orde de Sant Jaume de l'Espasa i sergent major de cavalleria al servei del rei Felip IV d'Espanya.

L'any 1637, contravenint el privilegi que el rei Jaume I el Conqueridor havia atorgat a la vila l'any 1251 eximint-la del deure d'allotjament de tropes, aquells 300 homes de l'exèrcit castellà, mancats de paga i majoritàriament indisciplinats, es van allotjar a Palafrugell , dedicant-se molts d'ells al pillatge, maltractament i vexació de la població davant l'esverada mirada d'en

Lorenzo, que no entenia el perquè d'aquella barbàrie.

Aquesta violenta actitud per part dels seus hostes va exacerbar els ànims dels palafrugellencs, tal com encara ens ho recorda una antiga cançó popular de la comarca de la Selva, la lletra de la qual diu així:.

«Porteu los arcabussos,
també los pedrenyals.
Les campanes ja sonen
des de bon dematí!
Ai, lladres que duu en Moles,
tots haveu de morir».

Palafrugell, una vila que es va revoltar contra la presència de les tropes del "Tercio" de Moles.

(Es refereix a Leonardo de Moles, cap del "Tercio" en el que estava enquadrat el nostre protagonista, en Lorenzo Pannone).

El 20 de juliol de 1638, la vila de Palafrugell es va revoltar contra aquells més de 300 soldats que estaven establerts a la població, donant lloc a l'anomenat combat de Palafrugell, en el que van morir dos capitans i alguns soldats. En represàlia, la població va ser saquejada pels soldats, que van cremar fins a 28 cases i profanar tres temples, incloent l'església de la vila de Llofriu.

Així van quedar descrits aquests fets en el "Llibre del Clavari" que es conserva a l'Arxiu municipal d'aquella localitat:

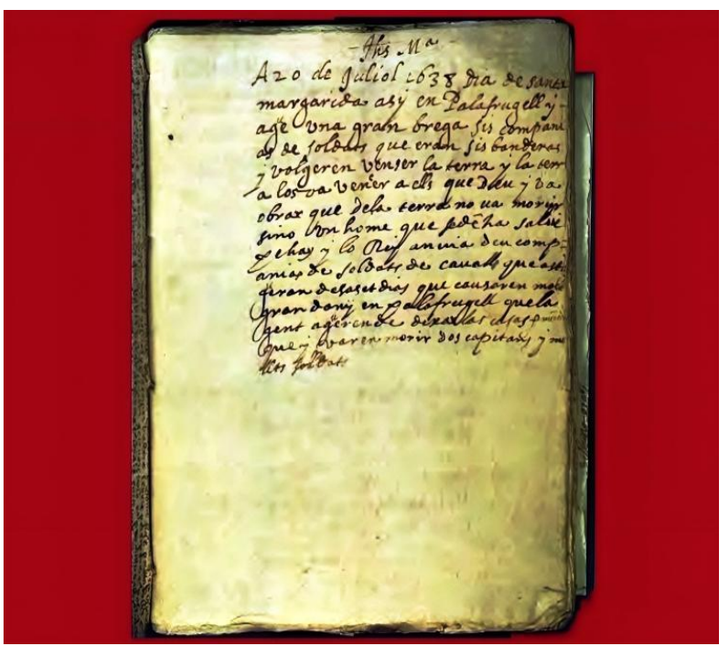

Pàgina del "Llibre del Clavari" que es conserva a l'Arxiu municipal de Palafrugell, amb la descripció dels fets d'aquell dia.

«A 20 de juliol 1638, dia de Santa Margarida, así en Palafrugell y agé una gran brega. Sis companies de soldats, que éran sis banderas, y volgueren vènser la terra y la terra los va vènser a ells, que Déu y va obrar. De la terra no va morir sinó un home, que se deia Salvi Pericahy. Y lo rey anvià deu companias de soldats de cavalls que astiguéran desaset días que causaren molt gran dany en Palafrugell, que la gent agueren de dexar las casas per majoria, que y varen morir dos capitans y molts soldats».

El setembre el terç de Leonardo de Moles va deixar Palafrugell per anar a participar en una expedició al país Basc per tal d'alliberar la localitat d'Hondarríbia del setge al qual l'havia sotmès l'exèrcit francès del general Condé.

El pas de tornada per Aragó, des de Guipúscoa, d'aquelles tropes, formades majoritàriament per mercenaris, va ser recordat pels incendis, robatoris, violacions i morts que van deixar darrere seu, i que van engrossir un memorial de queixa de la ciutat de Saragossa al Rei.

Rebutjat a Guipúscoa, l'exèrcit francès va tornar l'any 1639 la seva atenció cap al Rosselló, on va entrar amb molt poder, amb un exèrcit de catorze mil homes de peu i cinc mil cavalls, conquerint la fortalesa de Salses, que guardava el confí septentrional de Catalunya.

Les forces atacants al Castell de Salses representades a les pintures murals del "Molí dels Frares", a València.

Leonardo de Moles, que havia estat ascendit a mestre de camp, va prendre part amb el seu terç de napolitans en la campanya de recuperació d'aquella fortalesa fronterera, distingint-se el 20 de setembre en l'assalt a un dels seus fortins.

En una prou coneguda pintura mural d'aquell temps que es conserva a l'anomenat "Molí dels Frares" de l'anomenada "Partda de Dalt", a València i que representa la conquesta de la fortalesa de Salses es pot veure clarament com les banderes que porten els genets atacants corresponen a Lleó, Castella, Catalunya i Nàpols).

Una crònica coetània a aquests fets, escrita pel menestral barceloní Miquel Parets, ens parla d'aquella victòria:

«Rendi's la fortaleza, conforme lo que està capitulat, als 6 de janer del present any 1640, dia dels Reys, vegília de Sant Ramon, per a que veja França que a Espanya, al valor dels naturals de la terra los acompànyan los valedors dels del sel. Hisqueren alguns mil y do-sents fransesos ab ses armas y 21 bandera».

Una vegada recuperada aquella estratègica fortificació, van tornar altre cop a l'interior del Principat, ja que Filippo Spinola, segon marquès de Los Balbases i cap de les tropes del rei d'Espanya en aquell front de guerra, va considerar que no era prudent deixar les tropes al Rosselló, ordenant l'establiment en altres comarques del Principat, concretament a les comarques orientals i al Camp de Tarragona.

Així, seguint les seves ordres, els terços d'infanteria es van quedar als pobles de la costa, des de Palamós fins a Barcelona, situant-se les forces de cavalleria preferentment a les comarques de la Selva i el Vallès.

Però aquí les coses ja no eren com cinc anys abans, quan en Lorenzo havia arribat a aquestes terres...

Campament militar de l'any 1633, per Anton Hoffmann. Ed. F.E. Wachsmuth, Leipzig.

Durant la primavera d'aquell any de 1640 ja hi havia estacionats a Catalunya 8.178 soldats, dels quals 2.118 eren, com en Lorenzo, procedents del regne de Nàpols, i l'allotjament de tota aquella conflictiva tropa causava cada vegada més tota una sèrie de greus tensions entre la població i els nouvinguts.

El militar portuguès Francisco Manuel de Melo, oficial d'aquell exèrcit forà establert a Catalunya, reconeixia d'aquesta manera el mal comportament dels seus propis soldats:

Soldats saquejant una granja, per Sebastian Vrancx. Deutsches historisches museum.

«Los soldados, gente por su naturaleza licenciosa, fortalecidos en la permisión, no había insulto que no hallasen lícito: discurrían libremente por la campaña (sin diferenciarla del país contrario) desperdiciando los frutos, robando los ganados, oprimiendo los lugares: otros dentro de su propio hospedage, violentando las leyes del agasajo, osaban a desmentir la misma cortesía de la naturaleza. Unos se atrevían á la hacienda, disipándola, otros á la vida, haciendo contra ella, y muchos fulminaban atrozmente contra la honra del que los sustentaba y servía. Toda la fatigada Cataluña representaba un lamentable teatro de miserias y escándalos, tan execrables á la consideración de los cristianos, como a la de los políticos».

Els ultratges i excessos que es cometien amb els naturals del país (robatoris, segrestos, extorsions i, sobretot, imposicions econòmiques) clamaven justícia, i van ser objecte d'una sentida queixa al virrei Dalmau de Queralt i de Codina, comte de Santa Coloma, per part dels diputats catalans, una reclamació que en cap moment va ser convenientment atesa...

La cançó popular "Els Segadors", de la qual se'n deriva l'Himne Nacional de Catalunya ens ho recorda:

«Ne donen part al Virrei,
del mal que aquells soldats feien:
-Llicència els he donat jo,
molta més se'n poden prendre.-»

A mitjans de juny el terç d'en Moles es trobava a Perpinyà, i davant la negativa dels seus habitants a allotjar els terços, el mateix Moles els va amenaçar d'entrar per la força en aquella ciutat, saquejar-la, cremar-la, i fer-hi altres malvestats, com poc després tristament es va verificar.

Santa Coloma de Farners: Església parroquial.

A més, en Leonardo de Moles, que teòricament estava a la nostra terra per defensar-nos dels exèrcits francesos, havia estat inculpat d'haver comerciat il·lícitament amb França mentre els abusos dels seus soldats continuaven tenint lloc ...

Més endavant el terç que comanava Felipe de Guevara, format per uns 700 soldats anava a hostatjar-se a Santa Coloma de Farners, una vila que llavors només comptava amb 250 cases.

Seguint les instruccions del virrei comte de Santa Coloma, el 27 d'abril de 1640 va arribar a aquella localitat l'agutzil reial Miquel Joan de Montrodon amb ordres de preparar tal allotjament.

Exasperats els ànims de la pagesia per tants abusos comesos pels militars, els habitants de la vila de Santa Coloma de Farners es van rebel·lar, assassinant els amotinats l'algutzir Montrodon.

El Llibre d'òbits de l'església parroquial de Santa Coloma de Farners ho recull així:

«Any de la Nativitat del Senyor 1640, el dia dilluns 30 d'abril, dintre l'hostal d'en Masó, al raval de la vila de Santa Coloma de Farners, diòcesis Gironina, va morir D. Miquel Joan de Montrodon,

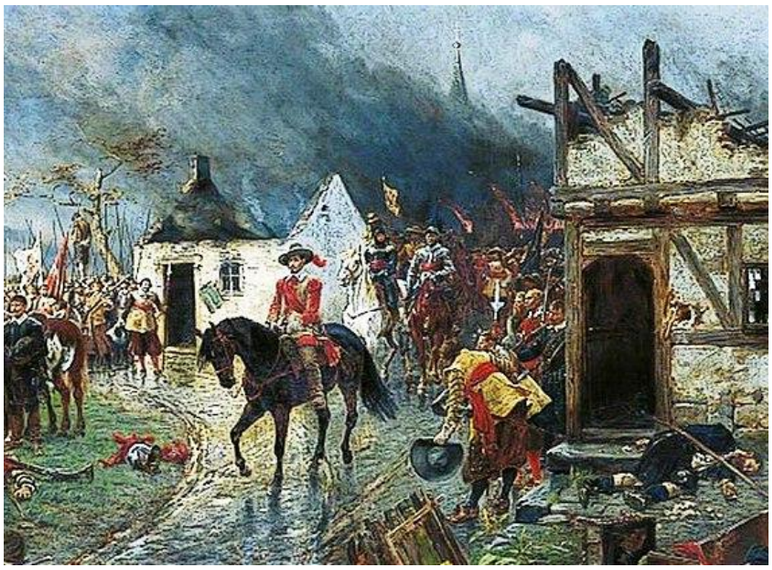

L'acció repressiva duta a terme. Pintura d'Ernest Crofts, galeria d'art de Leeds

Agutzil Reial, ciutadà barceloní, sense rebre els sagraments; el seu cadàver mig cremat, reconegut de la cara, tombat cap a terra, fou sepultat en un tumult del cementiri de l'església parroquial de la vila esmentada, a dia divendres , 4 de maig de l'expressat any».

En càstig per aquesta rebel·lia, el virrei va enviar allà a Leonardo de Moles, que en represàlia va destruir el 13 de maig de 1640 algunes cases i va calar foc a la població, tal i com va quedar recollit en el Dietari de la Generalitat de Catalunya:

«…arribant-hi los tèrcios de don Leonardo de Moles y de Juan de Arce, en companyia del governador de Cathalunya y de micer Rafel Puig, jutge de la règia cort, posaren foch a la vila y espallaren moltas casas, de manera que, entre cremadas y espallades no·n escapà ninguna que no·n fos poch o molt y, de 57 casas de pagesos que són fora la vila, ne cremaren 51 y los domers de la iglésia parrochial fugiren ab lo Santíssim Sagrament per la esperesa de la montanya y indican los testimonis que, entre uns danys y altres, que han donat en dit terme, prenen suma de més de setanta mil escuts y, últimament, robaren tot lo que trobaren en la iglésia o capella de Nostra Senyora de Farnés, que·s lluny de la vila».

Després van anar a allotjar-se a Riudarenas, on van cometre tants excessos i sacrilegis (assalt, saqueig i crema de l'església) que també van provocar l'alçament del paisanatge, a més de l'excomunió per part del bisbe de Girona, el gallec Gregorio Parcero, que amb aquest gest es va guanyar les simpaties dels revoltats i les ires de la cort.

Per tot arreu creixia el descontent per la presència de tant soldat estranger i pel seu pèssim comportament amb la gent del país. Les topades entre la població i els soldats que per tot arreu eren cada cop més fortes i sagnants, acabarien desembocant en el prou conegut de tots Corpus de Sang i la subsegüent Guerra dels Segadors.

En Lorenzo es trobava cada cop més a disgust amb el desagradable paper que li tocava jugar… Ell havia procurat en tot moment no actuar amb violència, fins i tot, durant el temps en que va estar a Palafrugell havia arribat a fer bona amistat amb alguns dels seus vilatans… Però no podia dir el mateix d'aquelles bèsties que eren la major part dels seus companys d'armes.

El Primer de febrer de 1640, les tropes castellanes havien assassinat en el castell de Fluvià, a Sant Esteve de Palautordera diverses persones en el castell, entre les quals hi havia el cavaller Antoni de Fluvià-Torrelles, senyor del castell.

En veure's atacats, tant els habitants del castell com els pagesos de la rodalia es van refugiar a l'església, però els soldats els van obligar a sortir calant foc a les portes, i matant tot seguit Antoni de Fluvià juntament amb un criat seu i altres dos homes, així com també a una criatura de dos anys que estava en braços de la seva mare...

El Castell de Fluvià, a Sant Esteve de Palautordera, en l'actualitat.

Els fills d'Antoni de Fluvià i la seva dona, Maria de Tort, es van poder salvar de miracle amagats dins d'unes tines de vi.

Novament és la cançó popular "Els Segadors" la que ens recorda aquest crim en aquells versos que diuen:

«Mataren un cavaller
a la porta de l'església
Don Anton de Fluvià
i els àngels li fan gran festa».

Al Lorenzo només li va faltar saber que els autors d'aquells assassinats havien estat soldats napolitans com ell, i que precisament estaven sota les ordres dels seus veïns d'allà al seu poble, els capitans Spatafora !!!

Ara, en el seu comandament es parlava d'anar a saquejar la vila de Palafrugell, tal com poc abans acabaven de fer a Calonge

En Lorenzo estava cada vegada més a disgust en aquell exèrcit d'assassins...

En canvi, aquella gent de Palafrugell que ell tan be havia arribat a conèixer eren, si fa o no fa, igual de senzills i bona gent com ho eren els seus familiars i veïns de Caiazzo.

Gent senzilla fent una festa. Pieter Brueghel el Jove: Festa de noces davant d'una granja. Museu de Bonnefanten.

Ell no havia considerat en cap moment, no tan sols als palafrugellencs, sinó a tots els catalans, com els seus enemics, fins i tot durant el temps en que va estar destacat en aquella localitat costanera havia començat a sortir amb la Magdalena, una noieta del poble, filla del que havia estat el botiguer de teles Pere Sacret i de la seva muller Rafela Galí, tots dos ja difunts, i semblava que tots dos, la Magdalena i ell, s'agradaven.

Definitivament, en Lorenzo estava cada cop més convençut de que aquella guerra no era la seva, com tampoc aquelles tropes no eren la seva gent …

I és així com va prendre la decisió potser més important de la seva vida:

Va abandonar aquell odiós exèrcit, i amb ell, de retruc, tots els lligams amb la seva terra de l'altre cantó del mar, i es va quedar a Palafrugell, amb la Magdalena, amb qui va tenir set preciosos fills, la descendència dels quals ha arribat fins als nostres dies i constitueix la meva família.

Una Família feliç, per Louis le Nain. Museu del Louvre.